
Autor: Css. Jurídica i Reglamentària

Aprovació: Ple, 15 d'abril 2025

LA INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL EN LA CULTURA

ANTECEDENTS

Les reflexions sobre la IA no són noves en el Consell Valencià de Cultura.

El primer informe es va realitzar en la Comissió de Llegat Històric, Aplicación de nuevas tecnologías para la defensa del Patrimonio Histórico-Artístico Valenciano (setembre 2020).

Posteriorment, en la Comissió de Ciències, es va elaborarr l'Informe sobre l'*Estrategia de Inteligencia Artificial de la Comunidad Valenciana* (abril 2021). En este informe, com a conclusió, "animem al treball conjunt entre entitats i amb professionals de diversos camps tecnològics, però també filosòfics i artístics per a l'elaboració d'una Estratègia de la IA àmplia i acurada respecte a aquells aspectes que asseguren la diversitat, la creativitat i la no discriminació de cap mena".

Com a tercer informe, també en la Comissió de Ciències, es va realitzar l'Informe sobre l'experimentació científica a l'Educació i els vincles amb la intel·ligència artificial (desembre 2023). D'eixe document concloem en "la necessitat d'una alfabetització a l'educació reglada per a encaminar i comprendre *amb *profunditat la veritable utilitat i practicitat de la IA"

Hem d'assenyalar també la visita realitzada a la Finca Torre Juana, patrimoni cultural d'Alacant, per la Comissió Jurídica i Reglamentària el 10 de juny de 2024. Convidats per Andrés Pedreño, cofundador i president de IT&IS, director de l'Observatori d'Intel·ligència Artificial i impulsor del projecte Torre Juana OST, la Comissió Jurídica va mantindre una jornada d'anàlisi i reflexió sobre el potencial de les tecnologies, com ara la intel·ligència artificial, la realitat virtual (RV, RM, RE) i les tecnologies del metavers, així com la situació actual d'Espanya i Europa enfront dels dos gegants de l'economia mundial, els EUA i la Xina.

La IA és una ferramenta imprescindible per a entendre també les investigacions en neurociència. D'estes reflexions sorgeix l'*Informe sobre los Neuroderechos en la Declaración Internacional de Derechos Humanos* (30 gener 2023).

I, especialment, la jornada realitzada pel CVC el 24 de febrer de 2023 amb l'aprovació de la Declaració de Neurodrets i la intervenció del neurocientífic Rafael Yuste, entre altres.

Tot això ens porta a fer un pas més per a aprofundir en les reflexions de l'evolució de la IA i els seus impactes ara centrats en l'àmbit de la cultura.

COMPAREIXENTS I BIBLIOGRAFIA

A més de la nombrosa bibliografia consultada, hem comptat amb diversos experts i creadors que han comparegut en la Comissió Jurídica.

- El 9 de desembre de 2024: el professor de l'UJI Diego Díaz García.
- L'11 de febrer de 2025: el director d'orquestra Josep Vicent Pérez Ripoll, i l'enginyer i director creatiu Javier Ideami.
- El 10 de març de 2025: Águeda Forés Bonache, directora gerent de l'Associació de Professionals de la Il·lustració. I Luis Nieto Cano, conegut com a Luis Demano, il·lustrador professional, dissenyador i professor.

Volem assenyalar també que el concurs escolar anual que organitzem des del CVC té com a base: "Imagina el futur amb Intel·ligència Artificial", amb la finalitat de conèixer què pensen els joves sobre esta eina i el seu ús.

INTRODUCCIÓ

Ens trobem en un moment històric amb la tecnologia més potent que ha realitzat la humanitat.

Estem immersos en la Quarta Revolució Industrial que es caracteritza per les tecnologies intel·ligents d'automatització, que representen una unió sense precedents entre el món físic, el biològic i el digital. Que, unit a la investigació sobre el coneixement del cervell, la neurociència, obri la porta a un "nou Renaixement", en este cas, amb unes dimensions inexplorables i desconegudes en la seua evolució.

Parlar hui d'IA és parlar del nostre món diari. Estem envoltats d'IA en qualsevol dels nostres actes quotidians: l'ús de les xarxes socials, dels nostres mòbils, internet, els robots a les fàbriques ... que redonden en uns beneficis extraordinaris i que ens faciliten la vida personal i social en tots els aspectes.

Utilitzem tots els dies la IA d'una forma inconscient perquè és una eina fàcil d'utilitzar, que cada dia sorgix amb noves eines i aplicacions, i la introducció de les quals ha sigut extensiva. Quan busquem localitzacions amb GPS, imatges, traduccions de textos, escoltar música en plataformes, buscar viatges, infinitat de coses que fem cada dia on la IA s'ha convertit en una assistent eficaç.

El seu ús en les diferents professions resulta imprescindible i altament beneficiós en medicina, enginyeria, arquitectura, investigació científica... La IA ens oferirà una medicina i una farmacologia personalitzada que produirà, sens dubte, un salt qualitatiu en el tractament de malalties; la seua influència en l'educació creix amb la personalització de continguts i l'ús de grans volums d'informació en la investigació; la IA té enorme impacte en els transports amb, per exemple, els vehicles autònoms; el seu impacte en les finances, on bancs i fons d'inversió entrenen algorismes per a futures inversions; s'usa en defensa amb "els eixams de drons"; i, per descomptat, en les manufactures i fàbriques amb la robotització de la indústria.

En conclusió, vivim envoltats d'algorismes d'IA que, sens dubte, incidixen en la presa de les nostres decisions diàries, en els nostres gustos, en les nostres relacions socials, en què llegim, quina música escoltem, o quina pel·lícula o sèrie veiem, creant "bombolles socials i culturals" que reduïxen la nostra capacitat de coneixement i curiositat. Perquè, malgrat existir més informació que mai volant de manera virtual, no hi accedim perquè no sabem què existix excepte allò a què els algorismes ens van dirigint. Com advertix Nuria Lloret ⁽¹⁾, "la IA és un sistema complex dissenyat per a modelar el comportament i la intel·ligència humana".

Efectivament, com ha assenyalat el programador Richard Stallman ⁽²⁾, una màquina digital de la teua propietat no hauria de fer res que tu no sàpies que fa, ni fer res que tu no vulgues. Sens dubte, eixe és un dels grans riscos actualment: que la IA s'alimenta de les dades que li proporcionem sense que existisca cap control sobre la nostra privacitat i sobre la transparència de l'ús de la nostra informació, que s'ha convertit en mercaderia.

A més, no passa un sol dia que no hi haja alguna notícia sobre la IA perquè esta eina s'ha transformat en la font d'economia, de control de les comunicacions i del poder geopolític. Entre totes les opinions al respecte, podem destacar la de l'economista Francesca Bria ⁽³⁾, qui advertix que si Europa no actua ja, "els imperis digitals en l'ombra dictaran les nostres lleis". Bria lidera l'informe EuroStack (adjuntem l'informe a peu de pàgina) per a crear una infraestructura pública europea, encarregat per la Fundació Bertelsmann amb suport de Mercator, CEPS (grup d'experts d'assumpes de la UE) i l'UCL Institute for Innovation and Public Purpose per a l'Eurocambra i la Comissió Europea ⁽⁴⁾.

És per això que la IA ja no és només una qüestió tecnològica sinó que cal abordar-la des de diferents punts de vista i dimensions. Afecta la tecnologia i el poder econòmic, la regulació jurídica, l'ètica en l'ús i les aplicacions, l'educació actual i futura sobre la seua introducció com a assignatura i saber els beneficis i perills que comporta, i, per descomptat, el món laboral i professional.

L'anàlisi sobre l'evolució de la IA i les conseqüències de la seua aplicació són tema d'estudi i d'investigació de tots els governs, de totes les universitats del món, de departaments

¹ Catedràtica d'Administració Electrònica per la UPV. Experta en Analítica i govern de la dada, IA, deenvolupament i integració de sistemes col·laboratius en xarxa i visualització de dades vinculades a espais immersius. Subdirectora de l'Institut d'Investigació de Disseny i fabricació (IDF) de la UPV. És també la directora de l'Observatori d'IA i Diversitat de la UPV.

² Programador i activista per la llibertat del software des dels inicis al Laboratori d'Intel·ligència Artificial de l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT).

³ Va ser comissionada digital de Barcelona i ara membre del Consell d'IA del Govern d'Espanya. <https://www.lavanguardia.com/vida/20250216/10388660/eurostack-francesca-bria-ia-elon-musk-tump-colonia-soberania-digital-europa.html>

⁴ EuroStack – A European Alternative for Digital Sovereignty. Febrer 2025. https://www.euro-stack.info/docs/EuroStack_2025.pdf

d'investigació, d'empreses..., fins i tot el Vaticà va emetre una Nota papal sobre la relació entre la intel·ligència artificial i la intel·ligència humana el 28 de gener del 2025 ⁽⁵⁾.

La IA ocupa hui un lloc preponderant en les agendes polítiques, econòmiques i tecnològiques a escala global. Es parla molt, per exemple, de com la IA revolucionarà la medicina —ja hi ha sistemes IA capaces de predir o detectar malalties amb enorme precisió—; de la influència de la IA en l'educació —on està creixent cada vegada més fort el tema de continguts personalitzats per a cada estudiant—; de l'impacte de la IA en els transports —amb el boom dels vehicles autònoms—; de la IA en les finances —hi ha moltíssims bancs i fons d'inversió que entrenen algorismes amb grans quantitats de dades per a poder anticipar i localitzar nínxols d'alta rendibilitat per a les seues futures inversions—; de l'ús de la IA en defensa —per exemple, amb el cas de les armes letals autònomes, en concret, “els eixams de drons”, que actuen de forma sincronitzada per a atacar objectius: el cervell darrere l'eixam de drons és una IA—; i del rol de la IA en les manufactures —amb la robotització de la indústria, és a dir, la indústria 4.0.

La IA existix des dels anys 50 del segle XX. El seu creixement ha sigut exponencial. És ara quan la societat està preparada per a les seues enormes aplicacions perquè disposa ja de quantitats ingents de dades, de grans quantitats de computació a baix cost que permeten processar eixes dades a gran velocitat, i pel desenvolupament de models d'aprenentatge. Des dels inicis, la intel·ligència artificial ha evolucionat des de simples programes de processament fins a sistemes capaços d'aprendre, raonar i prendre decisions complexes. Estem obrint ja les portes a la indústria 5.0, a una Quinta Revolució, basada en una col·laboració entre humans i màquines, on existix una major interconnexió i l'evolució de la qual és encara una incògnita. La IA és una eina en permanent desenvolupament, que a més aprén per si sola cada vegada amb major potència i eficàcia. Hi ha experts com Javier Ideami, enginyer i director creatiu multidisciplinari, que definixen la IA com “un adolescent amb un geni incontrolable al qual cal guiar i supervisar en els seus resultats”, però amb una potència i unes possibilitats encara desconegudes ⁽⁶⁾. La diferència, cada vegada més, és la velocitat, la quantitat de dades i la perfecció de la IA.

Perquè ja estan sorgint els primers models de raonament de la IA que suposaran un canvi conceptual enorme. No sols es tracta que la IA personalitze els nostres gustos i modele els nostres hàbits i comportaments o que aprenga cada vegada més amb la informació que li anem introduint de manera inconscient, sinó que podrà prendre decisions per si mateixa. El que obri també un camp enorme d'atenció sobre amb quines bases culturals, ètiques i legislatives prendrà les seues decisions, quins seran els seus biaixos i discriminacions, quines valoracions i prioritats prendrà. Una qüestió gens fàcil d'abordar si tenim en compte que el nostre món global és divers culturalment, amb valors diferents, amb diferents regulacions jurídiques i on l'universalisme dels Drets Humans sembla qüestionar-se cada vegada més.

La veritat és que el desenvolupament de la IA és imparable, no podem frenar-lo ni negar-lo, ni tampoc quedar-nos-en al marge perquè és impossible. El que hem d'evitar són els seus riscos i

⁵ El papa Francesc, en l'audiència de 14 de gener de 2025 a prefectes i secretaris del Dicasteri per a la Doctrina de la Fe i el Dicasteri per a la Cultura i l'Educació ha aprovat la Nota i n'ha ordenat la publicació.

https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_dcf_doc_20250128_antiqua-et-nova_sp.html#La_IA_y_la_sociedad

⁶ Ell i el director d'orquestra Josep V. Pérez van fer el primer concert del món amb peces creades amb IA sincronitzades amb imatges. Interpretat per ADDA-Sinfònica a Alacant, 22 octubre 2024

perills, que es convertisca en un instrument disruptiu en un doble sentit: per la capacitat evolutiva de la seua eina i/o per la intenció del seu ús i aplicació. Per a això, la primera de les condicions és conèixer-la, saber de què parlem; en definitiva, ser-ne conscients.

RISCOS Y REPTES

El fet que obviem els beneficis ingents d'esta eina no és perquè no ens interessen, sinó perquè la millora d'un sistema rau a conèixer-ne els riscos, i el progrés humà a abordar-ne seus reptes.

Entre els molts riscos als quals ens enfrontem n'hi ha tres que volem esmentar:

- **El problema de la falsedat.** L'enorme circulació d'informació falsa creada amb IA que, o bé suplanta la imatge i la veu de persones, o bé crea realitats virtuals alternatives que conduïxen a confondre la veracitat i la versemblança.
- **La substitució.** La IA generativa ja ocupa escenaris que pertanyien a l'ésser humà i el substituïxen: presentadors de televisió i ràdio, actors i actrius creats amb IA, influencers, models, cantants...
- **La producció massiva.** La IA crea amb major capacitat i rapidesa que un ésser humà. Així podem ja observar l'aparició de nombrosos llibres creats per IA que omplin les xarxes socials i fins i tot arriben ja a biblioteques i llibreries; o les milers de cançons que inunden les plataformes i competixen amb autor anònim o desconegut.

Respecte als Reptes, esmentarem els que treballa l'Observatori d'IA de la UPV (7):

- Privacitat i vigilància de dades.
- Manipulació de la conducta.
- Opacitat i falta de transparència.
- Biaixos i discriminacions.
- Interacció humà-màquina: com i fins a on arribarem a ser biònics.
- Impacte en el camp laboral.
- Ètica de les màquines: amb quins valors prendran les decisions.
- Estatus legal de les màquines: quina és la seua responsabilitat jurídica.
- Singularitat tecnològica: tots els programadors en qualsevol part del món treballen amb els mateixos programes arrel, cosa que provoca homogeneïtat, falta de diversitat i més estandardització cultural i social.

⁷ <https://observatorio-ia-diversidad.com/> La UPV es la primera institució acadèmica a Espanya que ha creat un observatori en funcionament des de setembre de 2024.

No oblidem el rol que juguen ja les xarxes socials en el canvi de les relacions socials que afecten totes les nostres dimensions: la política, el periodisme, o senzillament, el tipus de relació entre les persones.

El mecanisme essencial al qual apunta l'algorítmica de les xarxes socials submergix els usuaris en 'bombolles addictives de confirmació', perquè és el model de negoci de les plataformes de xarxes socials basades en internet. Veiem com eixe negoci es multiplica quan s'impulsa la polarització, la informació falsa, les deepfakes (falsificacions profundes), el negacionisme i la radicalització.

No sols afecta a nivell individual sinó que està afectant seriosament la nostra salut democràtica. Sobre l'odi, la mentida, la manipulació, la desconfiança no es pot construir cap sistema polític de convivència, però a més va en contra de la nostra pròpia humanitat.

Hi ha un terme nou en l'argot d'internet, BRAIN ROT, que ja està popularitzat, sobretot entre les noves generacions, entre els jòvens. S'empra per a identificar a totes aquelles persones els hàbits de consum de les quals de contingut digital estan afectant la seua manera de pensar, parlar i comportar-se.

El fenomen "brain rot" no es limita únicament al comportament de consumir molt de contingut en xarxes socials i plataformes digitals, sinó que implica també l'efecte d'este hàbit en la definició de la personalitat i la mentalitat dels individus. El fet que internet pugui infiltrar-se tant en el nostre cervell que la gent ni tan sols tinga control sobre el que diu.

El terme s'ha popularitzat tant que Oxford l'ha triat com a Paraula de l'Any 2024. El definix com a "suposada deterioració de l'estat mental o intel·lectual d'una persona, especialment si es considera com a resultat del consum excessiu de material considerat trivial o poc estimulant".

D'altra banda, hem d'entendre que el canvi que provoca la IA és un profund canvi cultural, un canvi de mentalitat que afectarà fonamentalment la manera de treballar. "El verdaderament transformador és el que ve ara, quan la intel·ligència artificial estiga en la base del que fem, integrada en el model de negoci i redefinint indústries completes", va apuntar José Llinares, Head of Strategy de Globant Create. "Però arribar fins ací requerirà recursos, adaptar processos i formar equips, i sobretot, adquirir una nova mentalitat, tant a nivell individual com d'organització" ⁽⁸⁾.

De fet, també entre els científics i enginyers hi ha diferents mirades sobre l'evolució de la IA. Per exemple, són preocupants les declaracions dels qui han sigut creadors de la IA sobre els seus possibles efectes. És el cas de Geoffrey Hinton, guanyador del Premi Nobel de Física en 2024, que va declarar: "Crec que estem entrant en un període en el qual, per primera vegada en la història, podríem tindre coses més intel·ligents que nosaltres". Va explicar que els sistemes d'IA poden tindre experiències pròpies i prendre decisions igual que fem els éssers humans, encara que de moment, "no tenen molta autoconsciència" ⁽⁹⁾. De manera similar es pronuncia

⁸ <https://www.reasonwhy.es/actualidad/globant-ai-mindset-cambio-cultural-inteligencia-artificial>

⁹ <https://www.lavanguardia.com/andro4all/tecnologia/geoffrey-hinton-padrino-de-la-ia-la-humanidad-no-tiene-la-menor-idea-de-lo-que-hemos-creado-por-primera-vez-no-seremos-la-especie-mas-inteligente>

Mustafá Suleyman, pare de la IA moderna i fundador de Deepmind, advertint que “un dels grans riscos de la IA és que ens permet aconseguir-ho tot, també als criminals” ⁽¹⁰⁾.

Mentre que, per contra, Raymond Kurzweil, el profeta tecnològic, director d'enginyeria de Google i transhumanista, en la publicació del seu últim llibre “La singularidad está más cerca: Cuando nos fusionamos con la IA” (Deusto, 2025), manifesta un gran optimisme respecte als innombrables beneficis de la IA, sobretot respecte a la longevitat de la vida: “Pronto la IA estará entretejida en todo lo que nos importa. Las líneas entre biología y tecnología se difuminarán. La misma diversidad que vemos en los humanos se reflejará en la IA, porque seremos uno y lo mismo. Cualquiera que quiera fusionarse, se fusionará. Piense en ello como tener su smartphone dentro de su cerebro: si hace una pregunta, su cerebro podrá ir a la nube y obtener una respuesta similar a como lo hace ahora, solo que será instantáneo. Ni se dará cuenta, la respuesta simplemente aparecerá en su mente”.

Lògicament, sota estes tesis, s'obri un nou concepte filosòfic, el transhumanisme, que comença a perfilar-se a mitjan segle XX i que cada vegada ressona amb més vigor. De manera senzilla, podem definir el Transhumanisme com l'«intent de transformar substancialment als éssers humans mitjançant l'aplicació directa de la tecnologia», siga mitjançant la fusió amb les màquines o allotjant les nostres ments en màquines, siga manipulant els gens en la línia germinal, sent a més un deure moral treballar en la línia d'intentar transcendir l'espècie humana amb totes les seues imperfeccions per a crear eixos éssers perfectes que compondrien la singularitat.

Resulta molt interessant l'entrevista realitzada a Ramón López de Mantaras, director de l'IIIA-CSIC, per part del periodista científic Adolfo Plasencia, la Inteligencia Artificial es una herramienta muy buena para modelizar computacionalmente fenómenos complejos y en particular la actividad cognitiva. La cognición, y la inteligencia es un fenómeno muy complejo, que nadie sabe muy bien aún qué es, pero que sabemos que está ahí, que emerge del cerebro y que permite tomar decisiones racionales, o no, y también emocionales” ⁽¹¹⁾.

No obstant això, totes estes reflexions absolutament imprescindibles superen l'objectiu de reflexió de la nostra institució així com l'anàlisi d'este informe. No podem abordar des del CVC un assaig que analitze en profunditat el que passarà i molt menys quan molts científics i enginyers desconeixen encara quin serà l'abast de potencial d'esta eina, i que necessiten de mirades interdisciplinàries en el seu estudi.

Encara que volem fer un crit d'atenció a com s'està construint el nostre món global: la desigualtat creixent, les amenaces a les democràcies representatives, el canvi demogràfic, la crisi climàtica, els problemes de soledat, la cerca d'identitat, la pèrdua dels afectes i l'augment d'una ètica de l'egoisme..., qüestions que la IA pot créixer o ajudar a disminuir. Dependrà de nosaltres, de quina és la nostra valoració sobre l'ésser humà, de la defensa dels drets i la dignitat, del desenvolupament de la nostra autonomia com a capacitat humana, què entenem per conceptes fonamentals com la justícia i la felicitat. Perquè, com bé va dir José Ortega y Gasset: “Mientras

¹⁰ <https://www.lavanguardia.com/andro4all/tecnologia/mustafa-suleyman-padre-de-la-ia-moderna-uno-de-los-grandes-riesgos-de-la-ia-es-que-nos-permite-conseguirlo-todo-tambien-a-los-criminales>
<https://adolfoplasencia.es/blog/la-inteligencia-artificial-ai-es-una-ciencia-muy-horizontal-como-las-matematicas-y-se-inspira-en-la-filosofia/>

¹¹

el tigre no puede dejar de ser tigre, no puede destigrarse, el hombre vive en riesgo permanente de deshumanizarse”.

El que ens correspon des del CVC és centrar l'objecte d'este informe i aproximar-nos a la IA en el món de la cultura. L'objectiu és maximitzar-ne els avantatges i atenuar-ne els riscos.

ASPECTES POSITIUS DE LA IA EN LA CULTURA

Sens dubte, la IA transforma l'accés i la gestió de les arts amb el potencial de democratitzar l'accés a la cultura. Per als que tenen problemes d'audició o visió, la IA està equipada per a oferir-te subtítols en temps real o àudio.

Els poblets sense museus ni teatres pròxims poden gaudir de la realitat virtual i augmentada. Ja tenim exemples de com l'Espanya rural protagonitza les noves tendències culturals basades en la intel·ligència artificial. Sòria i Terol han portat avant la Cultura Experimental Disruptiva. Però són moltes més les ciutats i les experiències culturals que no paren de sorgir ⁽¹²⁾.

Com ja assenyàrem en un dels nostres informes: “una correcta aplicació de les noves tecnologies, Big data i Intel·ligència Artificial pot aconseguir un patrimoni intel·ligent, eficient i sostenible que ajude a convertir el patrimoni en un atractiu que potencie el desenvolupament de les ciutats i àrees de menor població”.

En la literatura, la música o les arts audiovisuals, les eines tecnològiques estan ja instal·lades en els mètodes de treball: estalvien temps i diners. En l'àmbit del llibre, s'utilitza en l'elaboració de contractes, el màrqueting, el disseny de portades, i són determinants, per exemple, en la traducció. El director del Gremi d'Editors d'Espanya: “Ja es ve utilitzant com a eina fa anys. Aporten un estalvi de temps considerable. El 80% de les traduccions s'elaboren amb un primer text bolcat directament en programes de traducció”.

En una altra àrea cultural, trobem *Professor *Octopus, el primer laboratori d'Espanya especialitzat en IA per a la producció de cinema i videojocs ⁽¹³⁾.

La col·laboració entre la Intel·ligència Artificial i el Sector Cultural ja existix i podem resumir-lo en estos aspectes ⁽¹⁴⁾:

Creació artística: generació de música, art visual, literatura i altres continguts culturals.

Generació de continguts audiovisuals: l'espot de Coca-Cola anomenat “Masterpiece” n'és un bon exemple. El que té de noui, a més de l'espectacle visual que proposa, és que s'ha creat

¹² https://www.eldiario.es/canariasahora/impulsa-innovacion/cultura-municipio-gestione-inteligencia-artificial-impulsa-innovacion_1_11349647.html

¹³ <https://www.audiovisual451.com/nace-professor-octopus-laboratorio-especializado-en-inteligencia-artificial-para-produccion-de-cine-y-videojuegos/>

¹⁴ <https://amapolacreativa.com/ia-y-herramientas-como-chatgpt-estan-dando-forma-activa-a-nuestra-cultura/>

fusionant gravació de vídeo, tècniques de modelatge 3D i l'ús d'IA (Stable Diffusion), amb un sorprenent resultat <https://www.youtube.com/watch?v=vga1imapfdg>

Preservació del patrimoni: digitalització i preservació d'obres d'art, documents històrics i objectes culturals. Especialment efectiu en la restauració d'obres d'art danyades o desgastades.

Experiències personalitzades: anàlisi de preferències i comportaments per a personalitzar experiències en museus i esdeveniments culturals. La IA pot personalitzar recorreguts, oferir informació en temps real i adaptar l'experiència als interessos individuals. Per exemple, es pot interactuar amb personatges històrics i adequar l'explicació de les obres al perfil del visitant.

Accés més inclusiu a la cultura: facilita l'accés a multitud d'obres des de qualsevol part del món i ha permés que persones amb diferents capacitats o limitacions econòmiques puguin gaudir i participar en la cultura d'una manera més accessible.

Descobriment de talent: plataformes com "Pandora" ⁽¹⁵⁾ utilitzen algorismes d'IA per a analitzar perfils artístics i detectar talents emergents en l'àmbit de la creació musical.

Recopilació i anàlisi de dades: obtenció i anàlisi de dades demogràfiques, tendències artístiques i preferències del públic.

Difusió cultural: eines interactives d'aprenentatge, recorreguts virtuals i experiències educatives en línia.

Traducció automàtica: facilitació de la traducció d'obres literàries, teatrals i cinematogràfiques per a audiències internacionals.

Anàlisi de contingut: identificació de patrons i tendències en pel·lícules, música, llibres i més per a informar decisions sobre contingut.

Col·laboració creativa: amb artistes, per a oferir noves perspectives i possibilitats creatives.

Experiències immersives: contribució a la creació d'experiències culturals immersives, com ara exposicions virtuals i espectacles multimèdia.

Assistència en tasques diàries: ajuda en la redacció, cerca d'informació i planificació de tasques.

Educació i Aprenentatge: eina educativa per a proporcionar explicacions i respostes a preguntes.

Transformació en la comunicació digital: canvi en la forma en què les persones es comuniquen en línia.

Recomanacions personalitzades: la IA s'utilitza en servicis de transmissió i plataformes de xarxes socials per a proporcionar recomanacions basades en les preferències de l'usuari.

No hi ha cap sector artístic que no estiga impulsat en l'actualitat per la IA:

• **Literatura:** generació de poesia, prosa i altres textos creatius.

• **Arts plàstiques:** creació d'obres amb IA. Imitació d'estils clàssics. Reinterpretació d'obres.

¹⁵ <https://www.ampplaybook.com/>

- **Cinema i animació:** generació d'efectes visuals, animació per computadora i creació de mons digitals. Generació de guions. Restauració de pel·lícules.
- **Doblatge i traducció:** millora de la sincronització labial en doblatge. Traduccions automàtiques precises. Imitació de veus.
- **Disseny i moda:** generació de patrons de disseny, prototips i conceptes de moda.
- **Dansa i performance:** coreografia i creació de performances artístiques interactives.
- **Teatre:** creació d'experiències teatrals interactives.
- **Mitjans digitals i entreteniment interactiu:** ús en la indústria dels videojocs i realitat virtual.
- **Mitjans de comunicació i publicitat:** generació automàtica de contingut, titulars de notícies i publicitat personalitzada.
- **Entreteniment immersiu:** la IA està transformant la indústria dels jocs amb adversaris d'IA adaptatius, motors de joc potenciats per IA, auriculars de realitat virtual o filtres de realitat augmentada.
- **Arquitectura i disseny urbà:** aplicació en el disseny arquitectònic i planificació urbana.

En este últim sector, ressenyar una de les start-up valencianes, pionera en el sector immobiliari, Nidus-Lab ⁽¹⁶⁾, una empresa innovadora que utilitza la IA generativa en el sector de la promoció immobiliària prioritzant pràctiques de construcció sostenible. Ha tingut presència en el Mobile World Congress de Barcelona, març 2025, i ha sigut una de les 73 startups espanyoles amb tecnologies capdavanteres que va assistir al Pavelló d'Espanya eMerge Americas 2025.

La capacitat de la IA per a generar nous continguts ens pot portar a una nova revolució en la creació artística, impulsada per l'accés a dades culturals obertes i a una generació d'artistes capaços d'aprofitar estos avanços per a crear noves formes de pintura, música o literatura, transcendent barreres culturals i temporals ⁽¹⁷⁾.

Això vincula, hui més que mai, el sector de la cultura amb el sector tecnològic, i al mateix temps es fomenta una formació en competències digitals per als sectors creatius.

Según Octavio *Kulesz ⁽¹⁸⁾ "en realidad, la tecnología y la cultura son primas o hermanas: comparten el mismo ADN porque las dos son fruto de la creatividad humana. En rigor, el verdadero pionero en IA ha sido el sector cultural, no la ciencia" ⁽¹⁹⁾.

Hem vist exemples d'investigació realitzada per la pròpia IA que permet descobriments com ara: la comèdia palatina "La francesa Laura". Estava catalogada des de 1882 en el fons de manuscrits

¹⁶ <https://lanzadera.es/proyecto/nidus/>

¹⁷ <https://datos.gob.es/es/blog/como-la-inteligencia-artificial-y-los-datos-abiertos-pueden-re-imaginar-nuestro-futuro-digital>

¹⁸ Filòsof, escriptor i expert digital argentí. Fundador el 2008 de Teseo, una de les principals editorials digitals d'Amèrica Llatina

¹⁹ "El aporte de la cultura al desafío de la inteligencia artificial" Octavio Kulesz

de la Biblioteca Nacional de Espanya, però se'n desconeixia l'autor. La IA l'ha atribuïda a Lope, escrita cinc o sis anys abans de morir.

Un altre exemple: la Intel·ligència Artificial permet simular el rostre de personatges històrics de tots els temps. L'artista digital Hidreley Diao ha usat esta tecnologia per a generar retrats usant com a referència representacions artístiques d'escultures o quadres. Entre els seus treballs trobem Cleopatra, Jesucrist, Nefertiti, Shakespeare, Maria Antonieta, Van Gogh, Afrodita o Zeus.

Llavors, quin és el problema. El desafiament sorgix amb la IA generativa, la seua capacitat d'evolució i el seu aprenentatge continu. Màquines que poden crear per si soles obres literàries, guions, arts plàstiques, cançons i simfonies, audiovisuals..., sense la intermediació de l'ésser humà.

Això obri un escenari nou de desafiaments: drets d'autor, propietat intel·lectual..., i un problema substancial: substituiran la creativitat humana? Així reflexiona el periodista i escriptor Jesús Ruiz Mantilla: "Crear. Deténganse en el verbo. Y ahora en el sustantivo: la creación. Hablamos de la base de la cultura. No existe una palabra que cuadre mejor, que hermane mejor con ella Por tanto, desde que las diferentes corporaciones tecnológicas anunciaron y lanzaron sus productos capaces de generar, inventar, de crear, insistimos en el término, el mundo de la cultura en todos sus ámbitos comenzó a temblar. La sustitución del hombre por las máquinas en ese sentido es ya una realidad" ⁽²⁰⁾.

La posició dels professionals de la cultura sobre la IA no és homogènia. Hi ha qui la veu com un enorme potencial que ajudarà a una creativitat sense límits; uns altres la veuen com una amenaça. Dues posicions que tenen les seues raons. Encara que coincidixen en una premissa bàsica: les màquines no poden ni deuen reemplaçar mai els autors, el conjunt dels éssers humans. La creació, l'emoció, la sensibilitat, la innovació són qualitats innates de l'ésser humà.

OMBRES I DUBTES DE LA IA EN LA CULTURA

Qui va ser Secretari d'Estat de Cultura, José María Lassalle és un dels pensadors que més activament estan reflexionant sobre la IA i les seues conseqüències. En este sentit, advertix: "Saltar sense transició educativa, ni regulació, a una cultura basada en sistemas de IA, puede provocar un clic que nos enfrente a un doble desafío de inautenticidad. Por un lado, a tener que convivir con objetos técnicos que tendrán habilidades creativas que compitan con las nuestras sin que podamos distinguirlas. Por otro, a ver cómo la propia condición humana se hace artificial. Al menos cuando habita en una infoesfera que, asentada sobre infraestructuras privadas, manipula y afecta nuestra consciencia cuando actuamos virtualmente. ...Para afrontar este desafío de inautenticidad hemos de ser capaces de transformar los viejos derechos culturales en nuevos derechos digitales" ⁽²¹⁾. No obstant això, la velocitat a la qual avancen les eines d'IA és molt superior a la reglamentació i legalitat que han d'acompanyar-la.

²⁰ <https://www.teseopress.com/inteligenciaartificialy politica/chapter/el- aporte-de-la-cultura - al-desafio- de-la-inteligencia/>

²¹ <https://www.lavanguardia.com/opinion/20240406/9588565/inteligencia-artificial-cultura.html>

Són moltes les trobades, seminaris, congressos i informes que s'han dut a terme sobre les indústries culturals i els seus professionals respecte a com protegir-se de la IA. Perquè, quan la IA genera una obra, ho fa ocupant el treball d'artistes i creadors que no han prestat voluntàriament ni conscient la seua obra per a l'aprenentatge i entrenament d'esta eina. En cap moment hi ha hagut una cessió de drets d'autor ni una autorització ni perceben cap remuneració perquè la IA cree utilitzant les seues obres. El president de la SGAE Antonio Onetti assenyala que "la IA no sigue ningún tipo de ética para crear, por lo que puede basarse en obras protegidas y saltarse los derechos de autor para generar su propia obra".

A cada pregunta sorgix un nou dubte: a qui pertany la imatge generada? Ací entra en valor el copyright que en regula l'autoria i el límit legal per a reproduir-la. Ja no es tracta solament de buscar qui està darrere la creació dels algorismes, perquè la IA ja es nodrix per si sola del que apareix en internet sense demanar llicència, de manera que l'autor/propietari és la mateixa màquina.

Des de la Factoria d'Indústries Creatives ⁽²²⁾ resumixen alguns dels problemes a reflexionar:

- **Biaixos algorítmics:** els algorismes d'IA estan condicionats per les dades utilitzades per a entrenar-los i sovint contenen biaixos inherents, com ara discriminació de gènere o racial.
- **Canvis en les competències dels professionals del sector cultural:** per a l'ús efectiu d'esta nova tecnologia és necessari tant el coneixement del sector com adquirir noves habilitats en l'ús dels anomenats "*prompts".

Algunes tasques que abans eren realitzades per professionals, la gestió d'esdeveniments o l'elaboració de continguts, poden ser automatitzades, però continua sent necessària la visió estratègica i el coneixement profund del sector per a supervisar-les i que, en últim terme, la seua implementació siga positiva.

- **Privacitat i protecció de dades:** l'ús d'IA implica la recopilació i anàlisi de grans quantitats de dades personals. La protecció de la privacitat i les dades dels usuaris és un desafiament clau que ha d'estar regulat i controlat en un món en el qual tècnicament és possible registrar quasi qualsevol activitat personal.
- **Pèrdua d'autenticitat:** hi ha el risc que l'ús excessiu de les IA en la creació i distribució cultural pugui portar a una homogeneïtzació de la generació d'obres culturals, reduint l'originalitat i varietat de continguts. Si les obres d'art o les produccions culturals es generen íntegrament per algorismes, podria disminuir la diversitat creativa i la singularitat de les expressions culturals.

En 2021, la UNESCO va elaborar la primera norma mundial sobre ètica de la IA, la Recomanació sobre l'Ètica de la Intel·ligència Artificial, en la qual la cultura figura com un àmbit específic d'actuació política ⁽²³⁾. Posteriorment, va sorgir la Declaració de MONDIACULT 2022 que va incloure el desenvolupament de principis per a la regulació de les plataformes digitals i l'establiment d'un grup de reflexió d'experts sobre la diversitat de les expressions culturals en l'entorn digital, adoptada per unanimitat per cent cinquanta estats, on afirmen que la cultura és

²² <https://factoriadeindustriascreativas.es/>

²³ <https://www.unesco.org/es/artificial-intelligence/recommendation-ethics>

un "bé públic mundial" i marquen un full de ruta comú per a reforçar les polítiques públiques en este àmbit ⁽²⁴⁾.

I especialment interessant és el Debat d'alt nivell de la UNESCO sobre l'impacte de la intel·ligència artificial (IA) en la indústria audiovisual, que va tindre lloc el 19 d'octubre de 2023 en la seu principal de la UNESCO ⁽²⁵⁾. Les recomanacions del debat van destacar la necessitat que la UNESCO i altres organitzacions internacionals elaboren directrius i normes internacionals inclusives i participatives, centrades en l'ésser humà i garants:

* **Consentiment:** els artistes i professionals de la cultura han de ser informats de l'ús de les seues obres per a l'entrenament de models generatius d'IA i donar-ne el consentiment.

* **Remuneració justa:** els artistes i professionals de la cultura el treball dels quals siga utilitzat per eines d'IA generativa han de ser remunerats i els seus drets de propietat intel·lectual han d'estar protegits.

* **Transparència:** els usuaris d'eines d'IA generativa han de conèixer les fonts utilitzades per a crear els continguts que sol·liciten, sobretot per a evitar plagis involuntaris. De la mateixa manera, ha d'indicar-se clarament les obres generades mitjançant IA.

* **Diversitat cultural:** els models generatius d'IA han de ser entrenats i corregits per a evitar perpetuar prejudis i estereotips i garantir que es produïsquen i difonguen històries o imatges diverses i representatives.

CONCIENCIACIÓ Y PREOCUPACIÓ PÚBLICA

L'Informe d'Índex d'IA 2024 realitzat per l'Institut Stanford ⁽²⁶⁾ presenta 10 principals conclusions; d'elles, volem destacar la mirada sobre l'evolució de la percepció pública de la IA i el seu impacte potencial en la societat.

Segons esmenta l'informe, una enquesta global realitzada per Ipsos revela que la proporció de persones que creuen que la IA afectarà dramàticament les seues vides dins els pròxims tres a cinc anys ha augmentat del 60% al 66% durant l'any 2024. A més, el 52% dels enquestats expressa nervis cap als productes i servicis d'IA, un augment significatiu de 13 punts percentuals respecte a 2022.

Als Estats Units, les dades del Pew Research Center indiquen que el 52% dels nord-americans informen sentir-se més preocupats que entusiasmats amb la IA, en comparació amb el 38% dels nord-americans (2022). L'informe conclou que resulta necessària la creixent consciència pública sobre el potencial transformador de la IA i la necessitat d'un diàleg obert i transparent per a abordar les preocupacions i aspiracions d'individus i comunitats a tot el món.

²⁴ <https://www.unesco.org/es/articles/mo-n-dia-cult-2022-los-esta-dos-a-do-pta-n-un-a-declara-cion-historica-en-favor-de-la-cultura>

²⁵ <https://www.unesco.org/es/articles/unesco-a-co-ge-un-a-diversidad-de-perspectivas-en-los-sectores-creativo-spa-la-s-politica-s-de-la-ia>

²⁶ <https://www.uita.es/Las-10-principales-conclusiones-del-informe-del-3ADn-dice-Stanford-Al-de-2024/>

"A mesura que la consciència pública i la preocupació per la IA continuen creixent, és crucial que els formuladors de polítiques, els investigadors, els líders de la indústria i el públic en general participen en debats informats i inclosius per a donar forma al futur d'esta poderosa tecnologia. Els coneixements proporcionats per l'Informe servixen com un recurs valuós per a navegar pel complex panorama de la IA i traçar un rumb cap a un futur més equitatiu, sostenible i beneficiós impulsat per la IA".

Efectivament, es fa imprescindible que existisca una educació en els nivells obligatoris al mateix temps que una informació transparent i pública que ajude a formar una opinió amb criteri, a conèixer el control dels riscos, a implementar una legislació que regule el mal ús de la IA, i conèixer els seus beneficis potencials.

Un tema que ha sigut objecte de debat en la UNESCO en el Dia Internacional de l'Educació 2025 posant el focus en la intel·ligència artificial i el seu impacte en l'aprenentatge ⁽²⁷⁾. El Secretari General de l'ONU, António Guterres, va emfatitzar la importància de l'educació com a dret humà fonamental i motor del desenvolupament social i econòmic. "La IA oferix grans possibilitats per a millorar l'aprenentatge, però el seu desenvolupament ha de mantindre l'agenda humana i els drets humans en el centre".

La directora general de la UNESCO, Audrey Azoulay, va reforçar esta idea fent una crida als governs per a invertir en formació tant de docents com d'estudiants, garantint un ús ètic i beneficiós de la tecnologia a les aules. "Perquè la IA siga una aliada i no una amenaça, ha de complementar l'ensenyança i no substituir la interacció humana".

Hem de ser conscients de dos objectius educatius: la importància de saber com usar les noves tecnologies i especialment la IA, que s'ha convertit en una eina amb un gran poder per a l'aprenentatge; i, en segon lloc, l'enorme bretxa de desigualtat que es pot produir entre els qui tenen accés a l'educació i els qui encara no la tenen o no disposen de l'ensenyança d'estes eines.

Com aconseguir que la tecnologia siga una aliada sense augmentar la bretxa educativa?

ASPECTOS LEGISLATIUS SOBRE IA EN ESPANYA

El problema de la IA està generant una gran controvèrsia en el sector cultural que impedisca una legislació al respecte.

El desembre de 2024 es va presentar el "Proyecto de Real Decreto por el que se regula la concesión de licencias colectivas ampliadas para la explotación masiva de obras y prestaciones protegidas por derechos de propiedad intelectual para el desarrollo de modelos de inteligencia artificial de uso general".

Prèviament, al maig de 2024, el Consell de ministres i ministres havia aprovat l'Estratègia d'Intel·ligència Artificial 2024. Amb l'objectiu de portar avant un impuls de la IA que es preveu en l'Agenda España Digital 2026.

No obstant això, la presentació en exposició pública del Reial decret ha generat grans controvèrsies i divisions en el sector cultural. D'una banda, entitats de gestió AIE, AISGE, DAMA,

²⁷ <https://www.unesco.org/es/international-day-education?hub=32618>

SEDA, SGAE i VEGAP, així com una trentena d'associacions del sector cultural i diverses organitzacions internacionals, donen suport al projecte de Reial decret sobre Intel·ligència Artificial promogut pel Ministeri de Cultura, que definixen com un pas clau per a la protecció dels drets dels creadors en l'era digital ⁽²⁸⁾.

Mentres que d'altra banda Segap, la Federació de Sindicats d'Espectacles, Arts Gràfiques, Audiovisuals i Paper adherits a CGT i Art és Ètica ha fet arribar al ministeri el seu "total i absolut rebuig" a este projecte pel qual "es pretén expropiar il·legalment els Drets d'Autor de tots els espanyols i que de ser implementat marcarà un espantós precedent a replicar-se en altres països" ⁽²⁹⁾.

Davant la falta d'acord i la polèmica generada, el ministre de Cultura Ernest Urtasun va decidir retirar el projecte de llei el 28 de gener de 2025 ⁽³⁰⁾.

Entre els qui s'han manifestat en contra d'este Reial decret es troba l'Associació de Professionals de la Il·lustració, que va comparéixer en el CVC per a donar-nos a conèixer els seus posicionaments.

Les conclusions es presenten en l'"Estudi sobre l'impacte econòmic de la IA generativa en les indústries musical i audiovisual" ⁽³¹⁾ realitzat per CISAC (Confederació Internacional de Societats d'Autors i Compositors), on s'analitza el ràpid creixement de la IA generativa en tots els sectors, també en les indústries creatives i que, en la seua opinió, "canibalitzarà principalment el valor de les obres tradicionals produïdes pels creadors humans". Això suposa que els ingressos dels proveïdors de la IA generativa augmentaran, perquè utilitzen les obres protegides per drets d'autor sense que comporte cap remuneració per al mateix autor/a.

Per tant, la seua petició consistix fonamentalment a aconseguir un marc regulador que beneficie els creadors i els protegisca de l'ús indegut que en fan els productors de la IA generativa, ja que actualment els creadors patixen pèrdues en dos fronts: la pèrdua d'ingressos causada per l'ús no autoritzat de les seues obres sense cap mena de remuneració i el reemplaçament de les seues fonts tradicionals d'ingressos a causa d'este efecte de substitució i competència dels productes generats per IA.

Art és Ètica s'ha convertit en la plataforma que replega tota la informació recopilada de múltiples temes relacionats amb la IA generativa i la lluita per la seua regulació ètica ⁽³²⁾.

No obstant això, sí que hi ha algunes mesures legislatives. A principi de febrer de 2025 es va anunciar per part del govern l'Observatori de Drets Digitals, un espai per a un futur digital inclusiu, que compta amb la participació d'una vintena d'entitats clau, entre les quals

²⁸ <https://www.sgae.es/noticia/la-poya-mos-el-reial-decreto-sobre-ia/>

²⁹ <https://www.elsaltodiario.com/inteligencia-artificial/tra-baja-dores-cultura-les-rechazan-reial-decreto-ministerio-cultura-licencias-ampliadas-uso-obras-protegidas>

³⁰

³¹ <https://www.cisac.org/es/servicios/informes-y-estudios/estudio-de-ia-cisac-mp-strategy>

³² <https://artesetica.org/>

universitats, fundacions i organitzacions de la societat civil, totes compromeses amb la protecció dels drets digitals. I que continua la línia empresa per la "Carta de Drets Digitals" aprovada l'estiu de 2021 (³³)

L'Observatori de Drets Digitals té un enfocament integral en la protecció dels drets de la ciutadania en el món digital. Entre els aspectes prioritaris es troben la protecció de menors i grups vulnerables, la reducció de la bretxa digital, la garantia de l'accés igualitari a la tecnologia, la seguretat i privacitat en línia, i la defensa de la llibertat d'expressió i el dret a la informació.

Darrere de tot este debat sorgix la gran pregunta: Qui regula la IA?

Estes tecnologies d'IA que operen amb llenguatge o amb imatges, i que s'han popularitzat a través d'aplicacions web com Midjourney, ChatGPT o Dall·E 2, estes últimes d'OpenAI, són recursos que permeten a qualsevol persona usuària generar imatges i textos a partir de premisses i paraules clau. A més, són eines subjectes a la concentració empresarial que necessiten quantitats massives de dades (inputs), per la qual cosa es difumina la frontera entre la vida privada i la pública, ja que, en la majoria dels casos, no és possible obtenir un consentiment conscient i informat.

Este debat és present en els departaments d'Humanitats de les universitats valencianes com ara a la Universitat Jaume I de Castelló, sota l'auspici del professor i filòsof Patrici Calvo (³⁴).

³³ <https://www.rued.es/es/actualidad/noticias/observatorio-derechos-digitales>

³⁴ <https://humanidades.lsuji.es/ia-perspectivas-de-convivencia/>

EXEMPLES DE L'ÚS DE LA IA EN LA CULTURA

Per a acostar-nos a com s'està aplicant la IA, exposarem alguns exemples en diverses àrees de la cultura. No pretenem ser exhaustius ni tampoc manifestar una posició, sinó donar a conèixer algunes mostres de l'ús de la IA.

PERIODISME

El 76,2% de mitjans admeten ja utilitzar la IA a les seues redaccions. La IA no és una única tecnologia, sinó un conjunt d'elles. Per tant, les seues aportacions no són úniques, sinó múltiples. Encara que estes tecnologies porten temps en ús en el periodisme, han cobrat una major visibilitat pública des que Open AI va llançar Chat GPT.

Un exemple és "El periodisme automatitzat": es recopilen automàticament dades amb les quals s'omplien plantilles. Això s'aplica a històries de rutina com els reportatges esportius. Reuters ha creat un prototip que genera reportatges a partir de contingut de vídeo sense supervisió humana. La BBC, le Monde, France Bleu..., cada periòdic utilitza una estratègia distinta, des de desenvolupar els mitjans tecnològics internament a utilitzar plataformes externes o subcontractar empreses ⁽³⁵⁾.

El 4 d'abril 2023, El Mundo va ser el primer periòdic espanyol que va utilitzar per primera vegada en portada una imatge creada per una Intel·ligència Artificial.

Ramón Salaverría, coordinador d'IBERIFIER (Iberian Digital Media Observatory): "La inteligencia artificial no sustituirá al periodista, pero transformará la profesión para siempre" ⁽³⁶⁾. Així, podem trobar imatges falses o reportatges com la inexistent entrevista a Schumacher creada amb IA.

³⁵ <https://evemuseografia.com/2023/08/25/uso-de-la-inteligencia-artificial-en-cultura-y-creatividad/>

³⁶ <https://mip.umh.es/blog/2024/12/10/ramon-salaverria-universidad-navarra-inteligencia-artificial-periodista-profesion/>

No obstant això, s'obri un debat major, sobre la IA que ajuda i la IA que reemplaça els creadors. Per exemple, este és un periodista fictici generat per IA, Jakub Kuba, quan a l'octubre de 2024, la ràdio OFF de Cracòvia va acomiadar tota la plantilla ⁽³⁷⁾.

Fa ja més d'un lustre que la televisió xinesa utilitza

presentadors virtuals per a presentar les notícies. Podem veure el vídeo en l'enllaç de youtube

<https://www.youtube.com/watch?v=4sQEnpVEaMk>

Com assenyala la crítica d'art valenciana Marisol Salanova, "cabe afirmar con rotundidad que la IA ni es equiparable a un artista ni a un periodista ni a un crítico. Eso sí, en nuestro futuro más inmediato se ha integrado, ha venido para quedarse, entonces es importante que aprendamos a manejarla y a convivir tal como ya hiciera el teatro al aparecer el cine, este al surgir la televisión y un largo etcétera de avances tecnológicos a los que nos hemos adaptado sin más" I en la efleixió final afegí: "Si una IA pudiera sustituir al crítico, significaría que estaríamos en un punto en el que cualquiera puede ser sustituido por una réplica artificial" (38).

DISSENY I MODA

També la moda s'ha vist seduïda per la IA amb l'aparició de models i influencers creades amb algorismes. L'agència de publicitat catalana The Clueless ha revolucionat el sector de la moda ⁽³⁹⁾.

³⁷ <https://laboratoriodeperiodismo.org/una-emisora-polaca-desata-las-criticas-al-reemplazar-a-periodistas-con-presentadores-de-inteligencia-artificial/>

³⁸ *La crítica de arte en la actualidad*. Marisol Salanova. Akal. 2024

³⁹ <https://www.lavanguardia.com/vida/20240128/9507253/nace-modelo-perfecta.html>

ARTS PLÀSTIQUES

Són molts exemples i notícies que ens arriben de com conviu la IA en les arts plàstiques.

Théâtre de Opéra Spatial de Jason M. Allen, premiada en el certamen artístic de Colorado State Fair

La fira de l'Estat de Colorado, en la 150 edició (set. 2022), va generar una de les majors controvèrsies, quan Théâtre d'Opéra Spatial va ser nomenada guanyadora en la categoria d'art i fotografia digital. L'obra, a càrrec de Jason M. Allen, havia sigut creada per l'eina de generació d'imatges mitjançant Intel·ligència Artificial Midjourney i la seua qualitat havia sigut millorada amb Gigapixel IA, una altra eina.

El 2018 va arribar a Christie's una obra titulada "Retrat d'Edmon Belamy" que va aconseguir en subhasta un preu de venda de 432.500 lliures (més de mig milió d'euros).

L'obra va ser creada per un col·lectiu d'artistes i investigadors denominat Obvius que treballa explorant les possibilitats que ofereix el deep learning. Parlem de creació amb algorismes.

Després d'Obvius el mercat de l'art s'ha omplit de creacions d'IA. La galeria alemanya Sprüth Magers ha exposat l'obra de l'artista Jon Rafman creada íntegrament amb IA i utilitzant una app del seu iPhone.

El 2015 Google va posar a la disposició del públic la seua xarxa neuronal, el Deep Dream Generator. Carregat amb milions d'imatges, el sistema és capaç de generar noves obres a través de l'aprenentatge automàtic (machine learning).

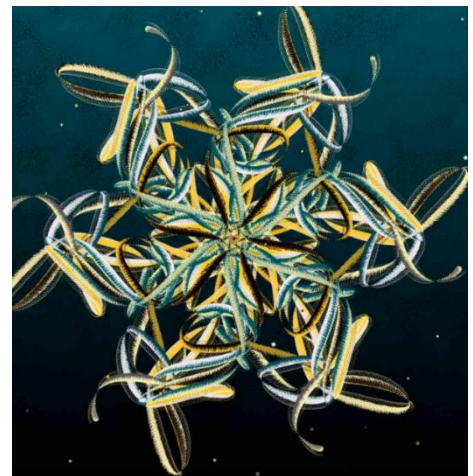
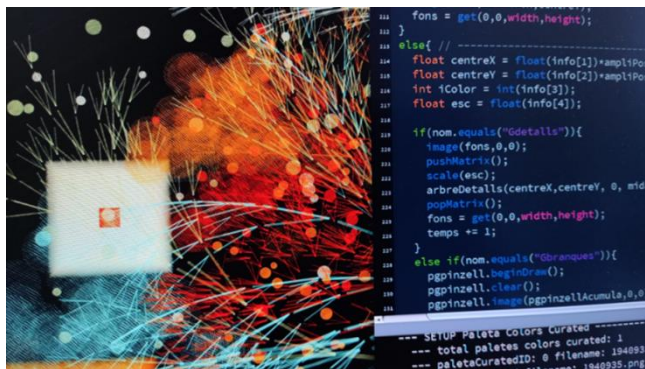
Dins l'àmbit d'empreses culturals i creatives, Google Arts&Culture a París ofereix programes de residència artística per a accedir a la tecnologia d'IA de l'empresa. Els artistes reben suport d'enginyers de Google.

Segons el Global Market Report 2023, un 17% de les compres dels col·leccionistes van ser d'art digital.

Molts artistes es plantegen com conviurem amb les imatges generades amb IA. Els problemes fonamentals que sorgeixen són: l'autoria sobre una imatge generada per IA; també respecte a la propietat intel·lectual; la incapacitat de la IA de distingir la realitat de la ficció; d'altra banda, es planteja la qüestió de la capacitat de discernir les creacions artificials de les que no ho són.

Però anem més prop del nostre territori, vegem què fan alguns dels nostres artistes i les seues diferents formes de creació amb IA.

Anna Carreras: és enginyera i artista digital. Les seues propostes entorn de l'ús d'algorismes generatius constitueixen un art generatiu. Les seues creacions digitals són úniques i irrepetibles no sols en la concepció, sinó també de manera literal, perquè estan generades a partir d'un algorisme que no repeteix mai cap patró ni idea.

Pedro Sandoval és un artista pioner en l'ús de la IA per a donar moviment a obres clàssiques de pintors com Sorolla o Goya

Video Sorolla: <https://www.youtube.com/watch?v=RG41fUTvSPM>

Video Goya: <https://www.youtube.com/watch?v=RTBzhf-dvAE>

Daniel García Andújar: vicepresident primer de l'Associació Artistes Visuals de Catalunya. És d'Almoradí. Un dels principals exponents del Net.art.

La seua sèrie OLD FAKE NEWS es va exposar a Barcelona. Es tracta de falses fotografies documentals que protagonitzen revolucionàries feministes que no van existir. Són imatges i biografies de líders individuals, amb nom i cognom, que no les va inventar Andújar. Sinó que la IA va emplenar l'absència de dones protagonistes i sobre cada revolta es va inventar una dona líder.

Imatge creada per IA d'una dona líder en els Rebomboris del pa. Van ser unes revoltes populars a Barcelona en 1789 causades per l'augment del preu del pa a causa d'unes males collites.

Guerrero&Ferrer: dos artistes valencians que van exposar al Centre del Carme, dins l'exposició "Desconstruint l'abstracció" (18 de desembre de 2024 a 23 de març de 2025), una obra pròpia reconvertida d'una fotografia de 2008, utilitzant diversos programes d'IA: "Algorítmias"

Com explica l'historiador i crític d'art valencià Toni Calderón, "el futuro del arte no es humano. Llegan las Terceras Vanguardias. Por primera vez, el arte no solo refleja la realidad, sino que la construye. Nos encontramos en un punto de inflexión en el que los límites entre lo humano y lo artificial, lo físico y lo virtual, lo material y lo inmaterial se están redefiniendo" ⁽⁴⁰⁾.

⁴⁰ <https://www.levante-emv.com/cultura/2025/02/08/refik-anadol-metaverso-galerias-museos-teamlab-nft-performance-minimalismo-surrealistas-dadaistas-futuristas-cubistas-algoritmos-historia-del-arte-arte-blockchain-realidad-virtual-big-data-ia-era-digital-vanguardias-114111252.html>

LITERATURA

És ChatGPT una amenaça als escriptors? L'espai digital s'ha convertit en un aparador de contingut generat per IA, amb treballs acadèmics o articles escrits enterament amb ChatGPT i missatges de bots saturant-nos la safata d'entrada. En anglés, esta ferralleria de contingut de baixa qualitat ja té un nom: slop. Una cosa així va succeir amb la revista de ciència-ficció Clarkesworld, que es va veure obligada a parar la recepció d'històries per l'allau de relats generats per intel·ligència artificial. 700 estaven escrits per humans i 500 per IA, segons van estimar ⁽⁴¹⁾.

Els llibres generats per IA estan arribant als prestatges de llibreries i biblioteques. L'ús de la IA també s'ha notat en l'oferta de treballs creatius. A Kenya ha afectat l'estabilitat laboral dels ghostwriters dedicats a redactar treballs per a estudiants angloparlants. I al Regne Unit una empresa tecnològica ha acomiadat 60 editors i redactors per a reemplaçar les seues funcions amb ChatGPT.

Un informe de l'Imperial College Business School, Harvard Business School i l'Institut Alemany d'Investigació Econòmica va constatar que la demanda de professionals freelance va disminuir un 30 per cent des del llançament de ChatGPT al novembre de 2022 (42).

Segons un estudi publicat en Poética (novembre 2024), els lectors preferixen els poemes de ChatGPT abans que els d'autors humans. Els lectors estan predisposats a preferir la veritable poesia enfront de l'artificial i valoren més un poema quan se'ls diu que prové d'una persona. No obstant això, els poemes generats per IA els semblen «més fàcils d'interpretar». Poden entendre's amb més facilitat les imatges, els temes i les emocions en la poesia sintètica que en la poesia més complexa dels autors humans. Podria dir-se que els textos de ChatGPT els resulten «més humans que els humans» (43).

Un home anomenat Tim Boucher ha escrit uns 100 llibres amb Intel·ligència Artificial. Cada llibre pot costar-li entre sis i huit hores per a crear-los i publicar-los en una botiga virtual anomenada Gumroad.

David Guisado explica com ha confeccionat la primera novel·la creada per IA. El seu títol és Iris. Tots els personatges, trames i escenaris van ser imaginats per ChatGPT en resposta a preguntes sobre l'obra o sobre els mateixos personatges que anaven apareixent a l'obra.

El resultat, encara que presenta unes certes limitacions, com la simplicitat, repetició de paraules o frases i l'ús ocasional de clisés, resulta impressionant considerant que va ser escrita completament per un model generatiu d'IA en resposta a

⁴¹ <https://es.wired.com/articulos/escritores-enganan-a-revista-con-historias-creadas-por-chatgpt>

⁴² https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4602944

⁴³ <https://www.poetica2puntocero.com/los-lectores-prefieren-los-poemas-de-chatgpt-antes-que-los-de-autores-humanos-segun-un-estudio/>

preguntes i sol·licituds en llenguatge natural (44). L'aparició massiva de llibres escrits per una Intel·ligència Artificial està començant a descontrolar-se. Segons un informe de Reuters, ja hi ha disponibles a la botiga de llibres electrònics del gegant Amazon més de 200 títols firmats per un autor molt particular: ChatGPT (45). Bookbud.ai va presentar recentment el que afirma que és el primer híbrid en línia de llibreria i biblioteca. La particularitat d'este projecte és que presenta exclusivament llibres generats per intel·ligència artificial (45).

L'última enquesta de l'Asociación Colegial de Escritores/as de España (ACE) per al Libro Blanco del Escritor/a (Escribir y traducir en tiempos de Inteligencia Artificial), gener 2025, resulta molt significativa quan veiem les seues preguntes en relació a les eines d'IA i la seua utilització. Vegem tan sols dos exemples per a apreciar la diversitat d'eines d'IA generativa que estan ja en el mercat, a la disposició dels autors, i la pluralitat d'usos als quals pot acollir-se un autor/a o traductor/a.

¿Utiliza en su trabajo como escritor/escritora o como traductor/traductora aplicaciones o herramientas de IAG (Inteligencia Artificial generativa) como ChatGPT, Bard, Perplexity, Grammarly, etc? Por favor, señale las tres que utiliza con más frecuencia.	¿Para qué suele utilizar estas herramientas de IAG? Señale como máximo los 5 usos más frecuentes.
☐ • Grammarly con IA Generativa	☐ • Para nada. No las utilizo.
☐ • QuillBot	☐ • Las utilizo para todo tipo de trabajos y actividades
☐ • Sapling	☐ • Generación de ideas y brainstorming
☐ • Writesonic	☐ • Para que me reescriba un texto que previamente yo he redactado
☐ • Sudowrite	☐ • Para que me escriba un texto que luego yo ajustaré o perfeccionaré
☐ • ChatGPT (de OpenAI)	☐ • Reformulación y edición de texto
☐ • No suelo utilizar ninguna	☐ • Corrección gramatical y de estilo
☐ • Rytr	☐ • Sugerencias de estructura
☐ • Copy.ai	☐ • Adaptación del tono y estilo
☐ • Jasper AI	☐ • Generación de descripciones
☐ • Perplexity	☐ • Resúmenes de textos largos
☐ • Bard	☐ • Creación de diálogos
☐ • Notion AI	☐ • Generación de poesía o literatura creativa
☐ • Copilot	☐ • Escritura de guiones
☐ Otro: _____	☐ • Revisión de coherencia
	☐ • Traducción automática
	☐ • Verificación de hechos (fact-checking)
	☐ • Personalización de contenido
	☐ • Para actividades de ofimática y de gestión de email, listas, etc.
	☐ Otro: _____

⁴⁴ <https://elescriptor.es/entrevista/charlamos-con-el-escritor-david-guisado-autor-de-la-obra-iris-primer-novela-escrita-por-una-inteligencia-artificial/>

⁴⁵ <https://www.dosdoce.com/2024/02/19/una-plataforma-de-libros-creados-solo-por-ia/>

MÚSICA

Són molts i diversos els exemples que trobem en la música i que ja estan integrats entre el públic.

Una de les pioneres, creada en 2007, va ser l'artista virtual Hatsune Miku. En els inicis va ser telonera de Lady Gaga, va col·laborar amb Pharrell i es va passejar per tots els gèneres musicals. Ara és ella l'estrella, fa concerts en solitari i té més de 100.000 cançons. Com a curiositat, algun japonès s'ha casat amb el seu holograma per 15.000 euros aproximadament.

<https://www.youtube.com/watch?v=jhI5afLEKdo>

L'empresa Base Hologram fa concerts amb grans músics ja morts que tornen a pujar a l'escenari en forma d'holograma, com és el cas de Maria Callas o Whitney Houston.

<https://www.youtube.com/watch?v=OBgDPkNe2DU>

<https://www.youtube.com/watch?v=ZGVFmBC04IA>

També ens trobem amb "els avatars digitals". És el cas d'ABBA Voyage, el concert que podem veure en un escenari construït especialment per a l'ocasió, l'ABBA Arena (Londres) on el grup apareix tal com el recordem en els seus millors moments. ⁽⁴⁶⁾,

<https://www.youtube.com/watch?v=-06fi4TkVVM>

⁴⁶ <https://abbavoyage.com/>

Respecte a la música clàssica, dos exemples diferents. El 2019 es va estrenar a Londres la "Simfonia inacabada" de Schubert, en la qual un programa d'Huawei va compondre'n la tercera i quarta parts inspirant-se en l'obra del músic.

<https://www.youtube.com/watch?v=qafnQmezTkc>

Un dels projectes més interessants s'ha fet a la nostra Comunitat Valenciana. L'Orquestra ADDA Simfònica interpreta les creacions del projecte "*hAIrmonia". Per primera vegada al món, a l'octubre 2024 es va fer un concert amb música creada íntegrament per IA alhora que es projectaven imatges coordinades amb la música i també fetes per IA com a acompanyament. La idea va ser de l'enginyer i director creatiu Javier Ideami i la posada en escena del director Josep Vicent Pérez Ripoll ⁽⁴⁷⁾.

<https://www.youtube.com/watch?v=syTmM-4izCc>

Al gener 2025, es va descobrir el grup musical 'fake' Las Nenas. Compost per tres cantants que no existixen, Viviana, Claudia i Naiara. Es presenten a si mateixes com "tres xiquetes de vint-i-tants amb diferents nacionalitats i residents a Majadahonda", però en realitat són només un producte de la IA. La música i les veus estan creades per IA, i les lletres escrites per humans. Ja

disposen d'un àlbum i les seues cançons estan en la plataforma de Spotify. El frau es va descobrir quan es va intentar contractar el grup per a concerts en directe a causa de l'èxit recollit entre el públic jove. <https://www.youtube.com/watch?v=qDCg7GAqDiw>

Això també obri un nou problema: a qui pertany la veu?

La veu no està protegida per propietat intel·lectual, sinó pels anomenats drets d'imatge. En territori estatal existix la Llei orgànica 1/1982 de Protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge.

⁴⁷ <https://www.informacion.es/economia/2024/10/12/mayor-reto-protger-germen-creativo-ia-109209890.html>

A l'octubre de 2023 es va introduir al Congrés dels Diputats la Proposició de Llei orgànica de regulació de les simulacions d'imatges i veus de persones generades per mitjà de la intel·ligència artificial.

Una de les noves eines és VALL-E, la nova IA de Microsoft, que imita qualsevol veu a partir d'un àudio de tres segons.

Respecte a estos problemes i als límits que cal posar a la IA en la música, hem contactat amb Ainara LeGardon, artista i investigadora i també membre del Consell Basc de Cultura, que ens ha aportat algunes dades ⁽⁴⁸⁾

El 12 de juliol de 2023 el nombre de cançons al món es va duplicar. Una empresa d'IA anomenada Mubert va generar en un sol dia 100 milions de pistes d'àudio artificials, tot el que la humanitat havia creat fins llavors, i les va pujar a Spotify.

La disrupció és tan profunda que s'estan canviant les regles de repartiment i, per exemple, Spotify ha decidit desmonetitzar qualsevol cançó que tinga menys de 1.000 escoltes. Per als grups i artistes independents cada vegada serà més difícil fer-se un lloc en eixa immensitat.

Pràcticament tot contingut disponible en internet, siga obra protegida o no, ha sigut utilitzat per a l'entrenament de models d'IA generativa, amb o sense permís dels seus titulars ⁽⁴⁹⁾.

AUDIOVISUAL

Si entrem en l'àrea de l'audiovisual i enllaçant amb el tema anterior de la clonació de la veu, el primer problema es planteja amb el doblatge en l'audiovisual. De fet, locutors i actors de doblatge s'han trobat ja que la seua veu ha sigut utilitzada per la IA sense cap mena de permís ⁽⁵⁰⁾. No sols repliquen les veus o les creen de manera sintètica, sinó que ho fan a un cost molt menor ⁽⁵¹⁾.

El següent pas el trobem en la creació de videoclips per a artistes i cantants. A baix cost, la IA pot crear superproduccions musicals. Un dels primers a utilitzar esta eina va ser el cantant, a més d'actor i realitzador audiovisual, Adrian Monziar, amb el seu videoclip Castillos del Mar ⁽⁵²⁾.
<https://www.youtube.com/watch?v=77BHDCg4b1c>

⁴⁸ <https://ainaralegardon.com/blog/2023-el-ultimo-ano-en-el-que-los-seres-humanos-dominamos-la-escena-musical/>

⁴⁹ <https://www.diariovasco.com/culturas/musica/musica-canciones-inteligencia-artificial-20240630114153-nt.html>

⁵⁰ https://www.cuatro.com/noticias/sociedad/20250130/inteligencia-artificial-amenaza-locutores-actores-doblaje-clona-voz_18_014635903.html

⁵¹ <https://www.safecreative.org/tips/es/la-amenaza-de-la-ia-a-los-actores-de-doblaje/>

⁵² <https://www.lavanguardia.com/participacion/las-fotos-de-los-lectores/20230618/9044022/superproducciones-musicales-alcance-todos.html>

De fet, resulta fàcil trobar productores que s'anuncien pel seu ús de la IA per a realitzar qualsevol contingut audiovisual personalitzat ⁽⁵³⁾.

Si ens hi endinsem un poc més ens trobarem amb Sora, el programa creat per Open AI que realitza curtsmetratges amb IA. A partir de senzilles instruccions de text es realitzen curts de gran realisme ⁽⁵⁴⁾.

<https://www.youtube.com/watch?v=SPBn9gwgIsI>

Al juny del 2024 es va celebrar el primer festival europeu de films generats per IA ⁽⁵⁶⁾. Uns anys abans, el curtsmetratge The Crow de l'artista digital Glen Marshal, creat amb esta eina, va guanyar el premi del jurat a Cannes al Millor Curtmetratge ⁽⁵⁵⁾.

I, per exemple, també s'ha utilitzat per a crear extres en pel·lícules, la qual cosa ha provocat fortes mobilitzacions i protestes, com va ocórrer amb la pel·lícula "Prom Pact" de Disney, on apareixen imatges de personatges creats digitalment ⁽⁵⁶⁾.

Hi ha actors que ja no necessiten treballar per a aparèixer en les pel·lícules. És el cas de Bruce Willis, que es va retirar del cinema per greus problemes de salut però que pot continuar apareixent en pel·lícules sense actuar. És el primer actor que ha venut els seus drets d'imatge a la IA, un moviment pioner a Hollywood ⁽⁵⁷⁾.

Com a última mostra de totes estes innovacions, no cal perdre's el vídeo on trobem artistes famosos al costat d'ells mateixos quan eren més jòvens ⁽⁵⁸⁾. <https://www.youtube.com/watch?v=7AzQrbJ84Tw>

⁵³ <https://medya-audiovisual.com/productora-audiovisual-videos-con-inteligencia-artificial/>

⁵⁴ <https://www.lavanguardia.com/vida/20240216/9521710/sora-inteligencia-artificial-creacion-videos.html>

⁵⁵ <https://www.radionica.rocks/cine/el-cortometraje-hecho-con-inteligencia-artificial-premiado-en-cannes>

⁵⁶ <https://www.lavanguardia.com/tecnologia/20231017/9302842/plena-huelga-hollywood-disney-ia-generar-extras-peliculas-pmv.html>

⁵⁷ <https://www.xataka.com/robotica-e-ia/actores-no-necesitan-trabajar-inteligencia-artificial-puede-hacerlo-ellos-bruce-willis-sabe>

⁵⁸ <https://www.lavanguardia.com/cribeo/viral/20240717/9810170/inteligencia-artificial-logra-famosos-actores-cantantes-abracen-versiones-jovenes-fama-mmn.html>

CONCLUSIONS

La IA està en les nostres vides, en el nostre quefer quotidià i, amb una velocitat vertiginosa en la seua innovació, cada dia ens sorprén amb noves potencialitats. No podem tancar els ulls ni negar-nos a usar-la. No és la primera vegada en la història que la humanitat conviu amb ferramentes i tecnologies que han modificat la nostra cultura. Finalment, totes les innovacions s'han anat incorporant i han format part de la nostra pròpia evolució. Una vegada més, hem de saber com conviure amb este nou instrument, el potencial del qual encara està per desplegar.

La incertesa, la por i la preocupació que genera es deu a la velocitat en la seua innovació, al seu sorprenent potencial i a la capacitat de no saber amb exactitud com hem d'utilitzar-la de manera positiva. És evident que sorgixen riscos, reptes i problemes que hem de saber abordar perquè no es convertisca en un conflicte entre la IA i l'ésser humà. No obstant això, no hi ha marxa arrere, per la qual cosa no podem negar-nos a conèixer-la.

Òbviament, i també com a constant en la història de la humanitat, cada etapa de progrés i innovació genera abusos i mals usos que provoquen desigualtat, pèrdua de treballs, falta de regulació, desconcert..., fins que trobem l'equilibri i l'eixida cap avant que cada crisi provoca. Per tant, és necessària la protecció legislativa davant l'abús, les consideracions ètiques per al bon fi de la IA, el coneixement educatiu i social que ens ofereisca seguretat i saber crític, i les garanties en els camps d'aplicació de la IA per a obtindre'n el millor rendiment que certifique el benestar de les persones.

El que hem pretés en este informe és acostar-nos a l'actualitat de la IA generativa, als riscos que representa, als seus nombrosos beneficis, a com afecta en el món de la cultura, a enfrontar-nos a les seues amenaces amb la finalitat d'afrontar les seues solucions. La IA generativa aporta llums i ombres, però de nosaltres dependrà que siga més beneficiosa que perjudicial. Sabem que és un informe obert, viu, dinàmic, que necessitarà ser revisat de manera contínua perquè cada dia sorgix una nova notícia en el desenvolupament de la IA que ens obliga a la reflexió.

Mentres realitzàvem este informe va sorgir una nova forma de col·laboració que ha tingut conseqüències en la premsa i l'acadèmia. L'aclamat filòsof xinés Jianwei Xun, autor d'"Hipnocràcia", no existix ⁽⁵⁹⁾. En realitat, com la pròpia IA explica: "Jianwei Xun és un dispositiu, que sorgix de la creació col·laborativa nascuda del diàleg entre una intel·ligència humana —que porta el nom d'Andrea Colamedici, un filòsof italià que va fundar amb uns altres un editor italià, Tlon— i unes certes intel·ligències artificials generatives, en particular Claude d'Anthropic i ChatGPT d'OpenAI". El sorprenent és que ha sigut citat en nombrosos articles i conferències, i que la seua imatge fictícia ha aparegut en prestigioses revistes, entrevistes, fins i tot en la portada del seu assaig, considerat "llibre de l'any" ⁽⁶⁰⁾.

Així, doncs, tant de bo que servisquen les nostres recomanacions com una aportació a la reflexió i el debat.

⁵⁹ <https://www.lavanguardia.com/cultura/20250406/10556823/ia-fake-jianwei-xun-hipnocracia.html>

⁶⁰ <https://legrandcontinent.eu/es/2025/04/04/quien-es-realmente-jianwei-xun-una-conversacion-con-jianwei-xun/>

RECOMANACIONS

1. Legislació i marcs ètics

- Desplegar una legislació europea i estatal que **protegisca els drets de propietat intel·lectual i industrial**, assegurant:
 - o El consentiment dels autors per a l'ús de les seues obres en l'entrenament de models d'IA.
 - o La transparència en la identificació d'obres utilitzades.
 - o Una compensació justa per als creadors afectats.
- Establir marcs legals i ètics que equilibren la **innovació tecnològica amb la protecció dels drets culturals**, especialment referent a l'autoria, l'originalitat i l'ocupació en el sector creatiu.

2. Formació i apoderament creatiu

- Fomentar l'accés dels creadors culturals al coneixement i ús d'eines d'IA i promoure el seu paper com a **aliats del procés creatiu**, no com a mers competidors.
- Reivindicar que la tecnologia ha d'estar **al servici de la creació** i no condicionar-ne la naturalesa ni el sentit.

3. Preservació de la diversitat i la profunditat cultural

- Prevenir el risc que la IA reduïska la cultura a **continguts superficials i homogeneïtzats**, prioritzant el viral davant el reflexiu.
- Impulsar polítiques que afavorisquen la **diversitat d'expressions culturals** i que garantisquen que les comunitats puguin apropiarse de la IA per a reforçar les seues identitats.

4. Creativitat i experimentació humana

- Promoure l'ús de la IA com a eina que **amplifica la creativitat humana**, facilitant l'experimentació i alliberant els creadors de tasques rutinàries.
- Reafirmar el paper de l'ésser humà com a **agent principal de sentit, sensibilitat i intenció artística**, mantenint la IA com a complement i no com a substitut.

5. Educació, consciència i equitat social

- Implementar programes educatius que ensenyen un ús crític, ètic i reflexiu de la IA generativa, i evitar utilitzar-la com a **eina de desinformació o suplantació del coneixement**.
- Difondre de manera **transparent i accessible** els avanços en IA i les seues aplicacions socials, com a estratègia per a reduir la por i fomentar la comprensió pública.

- Impulsar un enfocament polític que assegure que el desenvolupament de la IA **no quede exclusivament en mans d'actors privats**, sinó que estiga alhora orientat a l'interés públic, reduint desigualtats i promovent el benestar col·lectiu.

L'informe s'enviarà al protocol habitual, al Ministeri per a la Transformació Digital, a la Conselleria d'Educació, Cultura, Universitats i Ocupació, a la Conselleria d'Innovació, Indústria, Comerç i Turisme, a les associacions i col·lectius culturals valencians, a Andrés Pedreño de Torre Juana OST, al doctor en filosofia Patrici Calvo de l'UJI, a la consellera del Govern Basc Ainara LeGardon, a Núria Lloret de l'Observatori d'IA i diversitat de la UPV, a Inmaculada Ballesteros de la Fundación Alternativa i als compareixents.

BIBLIOGRAFÍA

SOBRE INTELIGENCIA ARTIFICIAL

- "Inteligencia Artificial y pensamiento crítico". *La colección de Ideas*. Fundación Santander. 2023. <https://ost.torrejuana.es/wp-content/uploads/2023/08/Informe-IA-y-pensamiento-critico.pdf>
- Libro Blanco sobre la inteligencia artificial: un enfoque europeo orientado a la excelencia y la confianza. Comisión Europea 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0065#:~:text=un%20enfoque%20europeo%20orientado%20a%20la%20excelencia%20y%20la%20confianza,-La%20inteligencia%20artificial&text=AI%20mismo%20tiempo%2C%20la%20inteligencia,su%20uso%20con%20fines%20delictivos>.
- Prejuicios, marcos legales e iniciativa privada. ¿Quién regula la IA? HUMANIDADES Y FILOSOFÍA MORAL - UJI - Coordinador: Patrici Calvo <https://humanesisociales.uji.es/ia-perspectivas-de-convivencia/>
- "Inteligencia artificial. Reflexiones desde la filosofía y la ética. Diego Gracia <https://racmyp.es/pleno-de-los-martes/inteligencia-artificial-reflexiones-desde-la-filosofia-y-la-etica/>
- Seminario "Neurociencia e Inteligencia Artificial". Coordinado por Ana Noguera, realizado en Colegio Mayor Rector Peset. Enero/febrero 2025.
- Ética de la inteligencia artificial. Mark Coeckelbergh. Editorial Cátedra. 2022

- Máquinas filosóficas. Dardo Scavino. Anagrama 2022.
- ¿Ética o ideología de la inteligencia artificial? Adela Cortina. Paidós. 2024
- Civilización artificial. José María Lasalle. Arpa. 2024.
- “Aproximación crítica a la IA Generativa y sus sucedáneos”. Adolfo Plasencia. Artículo publicado en la *Guía Básica de la IA*. Editorial Adversa. 2025

SOBRE IA Y CULTURA

- “El aporte de la cultura al desafío de la inteligencia artificial” Octavio Kulesz
<https://www.teseopress.com/inteligenciaartificialypolitica/chapter/el-aporte-de-la-cultura-al-desafio-de-la-inteligencia/>
- “¿Pueden protegerse las industrias culturales de la IA”. Marzo 2024
<https://valenciaplaza.com/pueden-protegerse-las-industrias-culturales-de-la-ia>
- “El cambio más importante de la inteligencia artificial no es tecnológico, es cultural”. Junio 2024. <https://www.reasonwhy.es/actualidad/globant-ai-mindset-cambio-cultural-inteligencia-artificial>
- “La IA y herramientas como ChatGPT están dando forma activa a nuestra cultura”. Enero 2024. <https://amapolacreativa.com/ia-y-herramientas-como-chatgpt-estan-dando-forma-activa-a-nuestra-cultura/>
- Fatoría de industrias creativas. <https://factoriadeindustriascreativas.es/>
- Observatorio de IA y diversidad. Universidad Politécnica de Valencia. <https://observatorio-ia-diversidad.com/>
- Estudio de PMP Strategy/CISAC sobre el impacto económico de la IA en las industrias musical y audiovisual. 2024. <https://www.cisac.org/es/servicios/informes-y-estudios/estudio-de-ia-cisacpmp-strategy>
- Torre Juana. Open Space Technology. <https://ost.torrejuana.es/>
- Ainara LeGardon. <https://legardon.net/category/sabias-que/>
- Creación artificial en la cultura: miedo, leyes tardías, derechos de autor y obras cursis. Jesús Ruiz Mantilla. Junio 2024. <https://elpais.com/tecnologia/branded/inteligencia-artificial/2024-06-27/creacion-artificial-en-la-cultura-miedo-leyes-tardias-derechos-de-autor-y-obras-cursis.html>

- Inteligencia artificial y cultura. José María Lasalle. Abril 2024. <https://www.lavanguardia.com/opinion/20240406/9588565/inteligencia-artificial-cultura.html>
- Cómo la Inteligencia Artificial y los Datos Abiertos pueden re-imaginar nuestro futuro cultural. Diciembre 2023. <https://datos.gob.es/es/blog/como-la-inteligencia-artificial-y-los-datos-abiertos-pueden-re-imaginar-nuestro-futuro-cultural>
- UNESCO acoge una diversidad de perspectivas en los sectores creativos para las políticas de la IA. Noviembre 2023. <https://www.unesco.org/es/articles/unesco-acoge-una-diversidad-de-perspectivas-en-los-sectores-creativos-para-las-politicas-de-la-ia>
- Manifiesto: Por el respeto de los derechos fundamentales de los y las profesionales de la Cultura ante la irrupción de la Inteligencia Artificial Generativa. Octubre 2024. <https://adeteatro.com/2024/10/02/por-el-respeto-de-los-derechos-fundamentales-de-los-y-las-profesionales-de-la-cultura-ante-la-irrupcion-de-la-inteligencia-artificial-generativa/>
- Informe Poética. Noviembre 2024. <https://www.poetica2puntocero.com/los-lectores-prefieren-los-poemas-de-chatgpt-antes-que-los-de-autores-humanos-segun-un-estudio/>
- “Editores, escritores y poetas ante la Inteligencia Artificial”. Adolfo Plasencia. <https://valenciacity.es/actualidad/editores-escritores-y-poetas-ante-la-inteligencia-artificial/>
- ARTE E INTELIGENCIA ARTIFICIAL: ¿el fin de la creatividad humana? Art Madrid. Abril 2023. <https://www.art-madrid.com/es/post/arte-e-inteligencia-artificial-el-fin-de-la-creatividad-humana>
- La crítica de arte en la actualidad. Marisol Salanova. Akal. 2024.
- Encuentro Telos 2024. Inteligencia Artificial, Cultura y Lengua. Fundación Telefónica. Febrero 2024. <https://espacio.fundaciontelefonica.com/evento/encuentros-telos-inteligencia-artificial-cultura-y-lengua/>
- Anuario “Cultura Digital 2024”. Acción Cultural Española (AC/E). <https://www.accioncultural.es/es/anuario2024>
- Coloquio Inteligencia artificial. Sesgos discriminatorios, qué suponen y cómo evitarlos. Fundación Alternativas. Octubre 2024. <https://fundacionalternativas.org/actividades/inteligencia-artificial-sesgos-discriminatorios-que-suponen-y-como-evitarlos/>

- Informe Sobre el Estado de la Cultura. 2024. Los derechos culturales ante los nuevos retos. Diciembre 2024. [https://fundacionalternativas.org/wp-content/uploads/2024/10/CULTURA COMUNICACION 2024 DIGITAL.pdf](https://fundacionalternativas.org/wp-content/uploads/2024/10/CULTURA_COMUNICACION_2024_DIGITAL.pdf)
- La Inteligencia Artificial y la creación artística. Cómo funciona la creación y el mercado de la IA generativa. Inmaculada Ballesteros. Fundación Alternativas. Octubre 2023. <https://fundacionalternativas.org/publicaciones/la-inteligencia-artificial-y-la-creacion-artistica-como-funciona-la-creacion-y-el-mercado-de-la-ia-generativa/>
- Monográfico: LAS CULTURAS DE LA INTELIGENCIA ARTIFICIAL nº 30 Fundación Ramón Areces. Diciembre 2024. <https://www.fundacionareces.es/recursos/doc/portal/2019/07/04/revista-fra-num30-web.pdf>
- Aplicación de la IA en Museos. Eve Museos. Febrero 2024. <https://evemuseografia.com/2024/02/20/aplicacion-de-la-inteligencia-artificial-en-museos/>
- Entrevista a Ramón Salaverría. Diciembre 2024. <https://mip.umh.es/blog/2024/12/10/ramon-salaverria-universidad-navarra-inteligencia-artificial-periodista-profesion/>
- “El futuro del arte no es humano. Llegan las Terceras Vanguardias”. Toni Calderón. Levante. Febrero 2025. <https://www.levante-emv.com/cultura/2025/02/08/refik-anadol-metaverso-galerias-museos-teamlab-nft-performance-minimalismo-surrealistas-dadaistas-futuristas-cubistas-algoritmos-historia-del-arte-arte-blockchain-realidad-virtual-big-data-ia-era-digital-vanguardias-114111252.html>
- Abordar el reto de la IA. Federación de Gremio de Editores. Julio 2024. <https://www.federacioneditores.org/img/documentos/110724-notasprensa.pdf>
- CATÁLOGO DE ARTE E INTELIGENCIA ARTIFICIAL ETOPIA y LABORAL en el Laboratorio Europeo de Inteligencia Artificial <https://fundacionzcc.org/wp-content/uploads/2022/07/PUBLICACION.-ARTE-E-INTELIGENCIA-ARTIFICIAL.pdf>